Murat BARDAKÇI
mbardakci@htgazete.com.tr

TARİHİN ARKA ODASI

Samsun yolculuğu için, İngilizler'den "Karadeniz'den geçiş" vizesi alınmıştı.

Bandırma Vapuru'nun 25 meçhul yolcusu

Mustafa Kemal Paşa ile kader arkadaşlarını Samsun'a götüren Bandırma Vapuru'nun iki ayrı yolcu listesi vardı. İlk listede Paşa ile 22 kişilik asker ve uzmanlar heyeti yazılıydı, ikinci listede ise erlerin, onbaşıların ve çavuşların teşkil ettiği 25 isim yeralıyordu. Yolculuğun üzerinden geçen 90 seneden buyana, bu 25 kişi hakkında tek bir araştırma bile yapılmadı. Ben, bu kişilerden sadece ikisi hakkında bilgi edinebildim, ama geri kalan 23 kahraman, tarihin karanlık dehlizlerinde hatırlanmayı bekliyor

Mustafa Kemal Paşa ve Karadenizli muhafızları.

BİRKAÇ gün sonra Kurtuluş Savaşı'nın ilk kıvılcımının, yani Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışının üzerinden tam 90 yıl geçmiş olacak.

Ben, son 10-15 seneden buyana, 19 Mayıs'ın öncesindeki günlerde, hep Bandırma Vapuru'nun yolcularını düşünürüm.

Bandırma'nın 1919'un 16 Mayıs'ında İstanbul'dan Samsun'a müteveccihen yola çıkması Türk tarihinin en önemli günlerinden biriydi, hattâ bir yerde tarihin milâdı idi. Batı Türk Dünyası'nın tarihi, Bandırma vapuru demir aldığı anda değişmeye başlamış ve birkaç sene içerisinde yepyeni bir hâl almıştı.

YOLCULUK HİÇ ARAŞTIRILMADI

Biz, bu son derece önemli yolculuğun öncesinin ve sonrasının ayrıntılarını birkaç sene öncesine kadar pek bilmez ve öğrenmeye çalışırken de genellikle mesnedsiz söylentilerin ve şehir efsanelerinin etkisinden kurtulamazdık. Samsun seferini bilmememiz bir yana, Bandırma Vapuru'nu muhafaza etmeyi bile düşünmemiş ve gemiyi yıllarca önce hurdacılara satıp parçalatmıştık.

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs sabahı Samsun'dan İstanbul'a çektiği telgraflar.

Ders kitaplarında bundan birkaç sene öncesine kadar yazılı olan "Bandırma'nın pusulasının bile bulunmadığı ve Mustafa Kemal Paşa ile birkaç arkadaşının Samsun'a Karadeniz'in azgın dalgalarıyla üç gün boyunca boğuşarak ulaştığı" şeklindeki ifadelerin gerçekle alâkası olmadığı artık biliniyor.

ENSTİTÜLERİN BOYNUNUN BORCU

Bandırma'nın iki ayrı yolcu listesi vardı. İlk listede Mustafa Kemal Paşa ile 22 kişilik bir asker ve uzmanlar heyeti yeralıyordu; ikinci liste ise erlerin, onbaşıların ve çavuşların teşkil ettiği 25 kişiden ibaretti.

22 kişilik ilk yolcu listesi üzerinde bazı araştırmalar yapıldı ve birkaç isim dışında bu yolcuların kim oldukları artık biliniyor.

25 kişilik ikinci liste ise, yolculuğun üzerinden geçen 90 seneden buyana hiç ele alınmadı ve listedeki isimlerin Samsun'a gidişlerinden sonraki hayatları hakkında bugüne kadar hiçbir çalışmada bulunulmadı. Sadece ben, birinci ve ikinci listelerdeki meçhul kahramanlardan dördü, Yüzbaşı Behcet Âdil ve yedeksubay Tahir Beyler ile kıdemli çavuş Osman Nuri oğlu Ali Faik Efendi ve kıdemsiz çavuş İbrahim İzzet oğlu Âtıf hakında, ailelerinin bana bundan birkaç sene önce lutfederek yazmaları sayesinde bilgi edinebildim.

Samsun'a Mustafa Kemal Paşa ile beraber giden 25 kişilik er ve erbaş listesini bu sayfada yayınlıyorum. Kader yolcusu bu meçhul kahramanlar hakkında ciddî bir araştırma yapmak ve onların hayat hikâyelerini ortaya çıkartmak, üniversitelerimizde mebzul miktarda bulunan İnkılap Tarihi enstitülerinin hem ilk, hem de aslî görevleridir.

Torpil bile batıramamıştı ama biz söküp parçaladık

TARİHLERİMİZE "Bandırma" olarak geçen gemi, denizcilik alanında dünyanın en güçlü sigorta şirketi Lloyds'un arşivindeki kayıtlara göre, 1878'de İskoçya'nın Paisley bölgesindeki MacIntyre şirketi tarafından Hutson and Cardett tezgâhlarında 21 sıra numarasıyla yolcu ve yük vapuru olarak inşa edildi.

ADINI DEĞİŞTİRDİLER

279 grostondu, demir uskurluydu, hem yelken hem buhar donanımlıydı, uzunluğu 48 metre 90 santim, genişliği altı metreydi.

Gemiye denize indirildiği sırada verilen isim "Trocadero" idi. İlk sahibi Dousey and Robinson şirketi, Trocadero'yu beş sene kullandıktan sonra 1883'te Yunanlı armatör Psicha'ya sattı. Psicha, geminin o zamana kadar Londra'da olan kaydını Yunanistan'ın Pire limanına nakletti, iki sene sonra da adını değiştirdi ve "Kymi" yaptı. "Kymi", Yunanca'da "dalga" demekti.

DÖRT AYDA SÖKÜLDÜ

Psicha, "Dalga"yı sadece beş sene kullandı ve 1890'da Andreadis isminde bir başka Yunanlı armatöre ait olan "Rama P. Derasimo-Istanbul" şirketine sattı. "Dalga"nın Pire limanındaki kayıt ve el değiştirme maceraları 1894'te nihayet buldu: O zamanların Türk Denizyolları İşletmesi olan "İdare-i Mahsusa" gemiyi satın alıp İstanbul'a getirdi, Pire'deki kaydını da İstanbul limanına nakletti, ismi yeniden değiştirildi ve "Kymi" "Panderma" yapıldı. İdare-i Mahsusa'nın adı 1910'da "Osmanlı Seyrüsefain İdaresi" yani "Osmanlı Denizcilik İşletmesi" olunca

Bandırma vapuru 20. yüzyılın başlarında, Romanya'nın Köstence limanında.

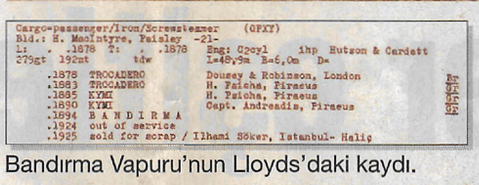

Cargo-passenger/Iron/Screw-steamer (OFXT)			
Bld.: H. MacIntyre, Paisley -21-			
Li. .1878 T: .1878		Engs: C2cyl ihp Hutson & Cardett	
279gt 192nt tdw		L=48,9m B=6,0m D=	
.1878	TROCADERO	Dousey & Robinson, London	
.1883	TROCADERO	H. Psicha, Piraeus	
.1885	KYMI	H. Psicha, Piraeus	
.1890	KYMI	Capt. Andreadis, Piraeus	
.1894	B A N D I R M A		
.1924	out of service		
.1925	sold for scrap / Ilhami Söker, Istanbul- Haliç		

Bandırma Vapuru'nun Lloyds'daki kaydı.

"Panderma" da "Bandırma"ya çevrildi ve posta vapuru haline getirildi.

Gemi bütün bu sahip ve isim değişiklikleri sırasında birkaç defa batma tehlikesi geçirdi. 1891'in 12 Aralık'ında Erdek'te seyrederken kayalara çarptı ve güç belâ yüzdürüldü. 1915 Mayıs'ında Mürefte-Şarköy açıklarında bu defa E-11 modeli bir İngiliz denizaltısına çattı; yediği torpil yüzünden tekrar bir batma tehlikesi geçirdi.

Bandırma 1919'daki Samsun seferinden sonra eski vazifesi olan posta hizmetine döndü. Ama artık yaşlanmıştı ve motoru 1925'te büyük bir arıza yaptı. Birkaç ay boyunca tamirine çalışıldı ama astarının yüzünden pahalıya geleceğini gören zamanın Denizyolları idaresi, gemiyi hurda fiyatına elden çıkarttı. Bandırma, o devrin en meşhur gemi sökücüsü İlhami Bey'e satıldı. Sonraları "Söker" soyadını alacak olan İlhami Bey gemiyi Haliç'teki söküm tezgâhına çekti ve tam dört ayda söktü.

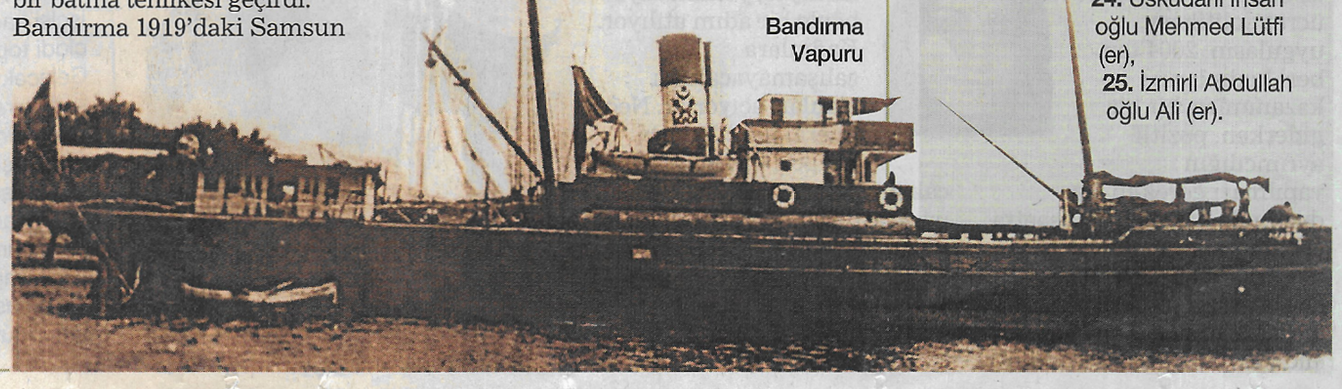

Bandırma Vapuru

İngilizler'in 25 kişilik ikinci yolcu listesi için verdikleri Karadeniz'den geçiş vizesi.

Bu 25 kahramanın 23'ü hâlâ bilinmiyor

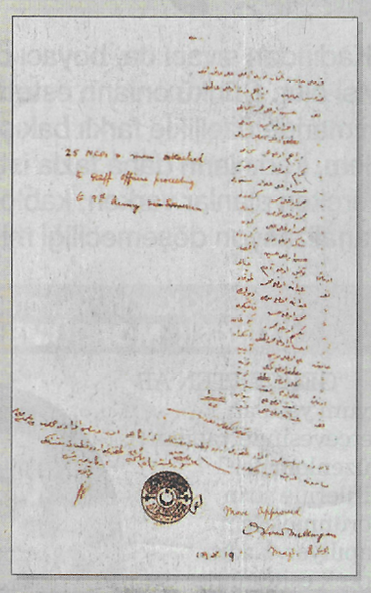

Bandırma Vapuru'nun "2" numaralı 25 kişilik yolcu listesi.

Aşağıda, Bandırma Vapuru'nun "2" numaralı yolcu listesinde kayıtlı olan 25 isimsiz kahramanın isimleri yeralıyor. Ben, bu isimler arasında sadece kıdemli çavuş Osman Nuri oğlu Ali Faik Efendi ile kıdemsiz çavuş İbrahim İzzet oğlu Âtıf hakkında bilgi edinebildim.

İşte, liste:

1. Osman Nuri oğlu Ali Faik Efendi (kıdemli çavuş),
2. İbrahim İzzet oğlu Âtıf (kıdemsiz çavuş),
3. Aydınlı Ali oğlu Musa (çavuş),
4. Konyalı Mustafa oğlu Kemal (çavuş),
5. Konyalı Kemal oğlu Mustafa (çavuş),
6. Sivaslı Ali oğlu Rıfat (onbaşı),
7. Sivaslı Rıfat oğlu Ali (onbaşı),
8. Çatalcalı Tevfik oğlu Adem (onbaşı)
9. Sincanlı Hüseyin oğlu Mehmed (er),
10. Sincanlı Ahmed oğlu Emin (er),
11. Sincanlı Mustafa oğlu İsmail (er),
12. Sincanlı İbrahim oğlu Ömer (er),
13. Alanyalı Kerim oğlu Mehmed (er),
14. Sungurlulu Hasan oğlu Elvan (er),
15. Geredeli Mehmed oğlu Mehmed (er),
16. Mudurnulu Mehmed oğlu Durmuş (er),
17. Geyveli Mehmed oğlu Ali (er),
18. Geredeli Şakir oğlu Nuri (er),
19. Akhisarlı Hasan oğlu Hüseyin (er),
20. Tokatlı Abdullah oğlu Mehmed (er),
21. Divrikli Abdullah oğlu Musa (er),
22. Kadıköylü Mehmed oğlu Hasan (er),
23. Yenihanlı Bekir oğlu Mahmud (er),
24. Üsküdarlı İhsan oğlu Mehmed Lütfi (er),
25. İzmirli Abdullah oğlu Ali (er).

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ